

Het testament en het grafkruis van Arnold Thijs uit Membruggen, 1792

Rombout Nijssen

Op 20 december 1792 stelt J.H. Depaifve, de secretaris van de schepenbank van Membruggen, het testament op van Arnold Thijs. Depaifve, die in Genoelselderen woont, is daarvoor naar Membruggen gegaan, naar de woning van Wijnant Thijs, waar Arnold bij zijn broer inwoont. Daar dicteert Arnold in aanwezigheid van twee getuigen, Mathewis Hardij en Joannes Steeghen, zijn laatste wil, terwijl Depaifve die in het gichtregister van de schepenbank van Membruggen registreert. Het register in kwestie maakt nu deel uit van het archief van de schepenbank van Membruggen, en wordt bewaard in het Rijksarchief te Hasselt. Het kan daar in de leeszaal geraadpleegd worden.

Omdat dit testament een goed voorbeeld is van een laatste wilsbeschikking van een niet onbemiddelde inwoner van één van onze dorpen uit de achttiende eeuw, en het ons een blik gunt op een aspect van de wijze waarop men in die tijd in onze streek zijn overlijden voorbereidde, drukken we de tekst hieronder af. Het testament van Arnold Thijs is nog meer bijzonder, omdat het kruis waarvan hij in zijn testament bepaalde dat het bij zijn graf geplaatst moest worden, één van de oudste grafmonumenten op het kerkhof van Membruggen is.

De 64-jarige Arnold Thijs, die zich bewust is van de *broosheijdt van dit tijdelijk leven*, beveelt in de eerste plaats zijn ziel, *als die sal coomen te scheijden uijt den kerker van zijn sterffelijck lichaem*, aan in de genade van de almachtige God, en in de voorspraak van Onze-Lieve-Vrouw, van zijn patroonheilige, de heilige Arnoldus, en *van het geheel hemels geselschap*. Wat zijn *doodt lichaem* betreft, geeft hij aan in de kerk van Membruggen begraven te willen worden, onder een vierkante steen waarin zijn naam en de data van zijn overlijden en begrafenis uitgekapt moeten worden. Arnold is realistisch, en beseft dat hij niet zelf kan beslissen over de plaats waar hij begraven zal worden. Daarom meldt hij in zijn testament ook dat, indien hij niet in de kerk maar op het kerkhof begraven zou worden, *aen zijn graft zal moeten gestelt [worden] een groot steenen kruijs*, waarop hij eveneens zijn naam en de data van zijn overlijden en begrafenis vermeld wil hebben. Voor alle zekerheid heeft hij alvast wat spaargeld opzij gelegd voor de onkosten van zijn uitvaart en begrafenis. De uitvoerder van zijn testament kan dat geld vinden in *den testateurs kiste*, die in het huis van zijn broer Wijnant staat.

Op het grafkruis van Arnold Thijs staat vanboven een Jezusmonogram, op de dwarsbalk staat de volgende tekst: *HIER / LIET BEGRAUEN DEN EERZAMEN / ARNOLD THYS ZONE VAN WYNAND / EN MARGA VAN HAREN IONMAN / AICD 64 IARE GESTORV. 31 / XBRIS 1792 / R.I.P.*, en boven de voet van het kruis herinnert een doodshoofd de voorbijgangers aan de vergankelijkheid van het bestaan.

Wat zijn begrafenis betreft, bepaalt Arnold dat hij *immediatelijk naer sijne doot* wil begraven worden *met eenen eerlijken lijkdienst en uijtvaert naer zijnen staet en conditie*. Daar hoort voor iemand van Arnolds stand *eene hooghmisse* bij, die opgedragen wordt door een priester, geassisteerd door een diaken en een subdiaken. Arnold is blijkbaar niet helemaal gerust in hetgeen zijn ziel na zijn overlijden te wachten staat. Om haar lot te verzachten wil hij dat de pastoor en de kapellaan van Membruggen na zijn dood maar liefst duizend missen zullen lezen tot lafenis van zijn ziel en van de zielen van zijn ouders en andere familieleden of *vrinde*. De testamentmaker beseft dat dat een hele opdracht is, waarvoor deze twee priesters – die ook voor andere intenties missen moeten lezen – jaren zullen nodig hebben. Daarom staat hij toe dat de pastoor hiervoor ook op andere priesters een beroep doet.

Verderop in zijn testament legt hij vast dat zijn erfgenamen bij zijn uitvaart wit brood moeten uitdelen aan de mensen die zijn uitvaart bijwonen. Van maar liefst 10 vaten tarwe moet daarvoor meel gemalen worden, dat – zo specificeert de erflater – samen met de nodige melk en boter tot deeg verwerkt moet worden, om daar dan *kleijne mixkens* van te bakken. Naast tarwe, melk en boter moeten zijn erfgenamen ook voor de mutsaarden zorgen die voor het bakken nodig zijn. Arnold wil dat men zich in Membruggen zijn uitvaart nog lang zal heugen. Daarom voorziet hij dat er niet alleen wit brood uitgedeeld moet worden, maar dat er *op den dagh sijner dienst oft uijtvaert* ten huize van zijn broer Wijnant ook 6 tonnen bier *gedroncken* moeten worden. Hiervoor beveelt hij zijn erfgenamen Wijnant 12 vaten spelt te leveren, die daar zelf nog 2 vaten tarwe bij moet voegen om dan van al dat graan zes tonnen bier te brouwen. Voor die tarwe heeft Arnold overigens zelf al gezorgd: de beide vaten staan *in het huijs van Wijnant*. De kolen die nodig zijn om te brouwketel te stoken moeten ook door Arnolds erfgenamen geleverd worden. Met betrekking tot de draf en het *halfbier van dito brouw voortscoomende*, bepaalt Arnold dat die zal *weesen tot profijt van gesejden Wijnant Thijs*.

Arnold Thijs specificeert dat hij vaten *Tongerse maat* bedoelt. De inhoud daarvan komt, wanneer het over granen gaat, overeen met 29,71 liter. Hoeveel bier er in Membruggen in 1792 in een *ton* gaat, is minder duidelijk.

Nadat hij deze regelingen getroffen heeft met het oog op zijn zielenheil en op de waardigheid van zijn begrafenis, wijdt Arnold zijn aandacht aan *zijne tijdelijke goederen door Godt almachtigh aen hem op deese weerelt verleent*.

In de eerste plaats geeft hij aan dat hij voor zover hij weet geen onrechtvaardig verworven goederen bezit. Voor het geval dat onverhoopt toch het geval zou zijn, hoopt hij dat ten dele goed te maken door aan de kerkfabriek van de Sint-Lambertuskathedraal in Luik en aan de kerkfabriek van Membruggen ieder vijf stuivers na te laten.

In het ancien régime worden geldbedragen uitgedrukt in (gouden) guldens, (zilveren) stuivers en (koperen) oorden. Een gulden is 20 stuivers waard, en in een stuiver gaan vier oorden.

Aan de armen van Membruggen laat hij 50 vaten koren na, die kort na zijn dood moeten verdeeld worden. Zijn broer Wijnant belast hij met de opdracht die 50 vaten koren aan de armen uit te delen, of het koren te vervangen door een geldbedrag van 100 gulden. Aan de armentafel van zijn dorp laat Arnold een jaarlijkse rente van 25 vaten koren of 50 gulden na, die gedurende veertig jaren door zijn erfgenamen betaald zullen moeten worden. Ook dit koren, of het geld, moet jaarlijks aan de armen van Membruggen uitgedeeld worden.

Voorts wil hij dat zijn erfgenamen op de dag van die uitdeling een jaargetijde voor zijn zielenrust doen celebreren.

Vervolgens duidt Arnold vijf personen aan, die zich ieder in een bijzonder legaat mogen verheugen. De eerste is zijn broer Ludovicus Thijs, die vijf gulden krijgt. In tegenstelling tot zijn broer en zussen moet Ludovicus het hiermee doen. Meer krijgt hij niet. Aan zijn neef Willem Thijs, de zoon van Wijnant, laat Arnold *zijnne besten rock met die twee beste camisollen, en verders alle zijne zoo lijnen als wolle cleederen*. Zijn nicht Maria Thijs, dochter van Wijnant, krijgt een *wulle chargie* of een wollen deken. Zijn petekind Mechtildis Thijs krijgt *zijn bedde met een paer laekens met eene lijne chargie*. Zijn broer Wijnant tenslotte krijgt al het andere dat Arnold in diens huis zal achterlaten.

Als zijn universele erfgenamen, die al zijn roerende en onroerende goederen die hierboven niet vermeld zijn onder elkaar mogen verdelen, duidt hij vier partijen aan, die ieder een vierdedeel van zijn erfenis krijgen: zijn zus Catharina, die begijn is in het begijnhof te Tongeren, zijn zus Anna, zijn broer Wijnant, en tenslotte Cornelius en Margarita Thijs, de kinderen van zijn broer Ludovicus, die samen ook een vierdedeel van de erfenis krijgen. Voor wat het aandeel van zijn zus Catharina betreft, legt hij nog vast dat zij daar enkel het vruchtgebruik van krijgt, en dat de naakte eigendom van haar deel in gelijke delen aan de drie andere partijen toebehoort. Na haar overlijden zullen die partijen of hun erfgenamen daar de volle eigendom van bezitten.

Arnold Thijs overlijdt in Membruggen op 31 december 1792, anderhalve week nadat hij zijn testament heeft laten opmaken. Op 8 april 1793 bieden zijn erfgenamen zich aan bij de schepensbank van Membruggen om daar te laten registreren hoe zij Arnolds erfenis verdeeld hebben¹. De registratie van de verdeling leert ons dat Arnold enerzijds een kapitaal van 550 gulden bezat, dat tegen intrest uitgezet was, en 66 roeden land, verdeeld over 13 percelen in Membruggen, Spouwen en Herderen. Voor wie vertrouwd is met de plaatselijke toponymie sommen wij ze op: een weiland van 2,5 roeden in de *Genoelselderestraat*; een perceel van 4,5 roeden in het *Ketsingenveld*; 5 roeden aan de *Tongerse weg*; 4 roeden *op de Elderenberg*; 2 roeden *op de Trompet* in Membruggen; 5 roeden in het *Herderenfeld*; 5 roeden *in het Spouwerveld*; 8 roeden, den *Hoeck* genoemd, in Membruggen; een perceel van 7 roeden in Membruggen; een perceel van 10 roeden en twee percelen van elk 5 roeden in Spouwen; en een perceel van 3 roeden *aan de Koolweg* in Herderen.

In Membruggen is de roede 4,3594 are groot, en in Grote-Spouwen is dat 4,2243 are. In het westelijk deel van Herderen, dat aan Membruggen grenst, is de roede 4,0912 are groot. In het oostelijk deel van Herderen meet de roede 4,4691 are.

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, *Archief van de schepenbank van Membruggen*, nr. 65, folio 47v-52r

In den naem des Heeren Amen.

Het zij kennelijck aen een ieder bij desen openbaeren instrument, als dat op heden den twintigsten december 1792 voor mij openbaar ondergeschreven secretaris der justitie Grood Membruggen, binnen den dorpe Genoelselderen residerende, en in presentie der geloofwerdige getuijgen hier onder te noomen, perzoonelijck is verscheenen en gecompareert den eersamen Arnold Thijs, jonckman ende ingesetenen van ende tot Grood Membruggen, nochtans zijne memorie en zinnen over al machtigh, zoo aen ons ten vollen gebleeken heeft oft is.

Denwelken overdenckende de broosheijdt van dit tijdelijck leven, en dat er niet sekerder is dan de doodt, en niet onsekerder als de uure der zelve, en daerom niet willende scheijden uijt deese werelt sonder bevoorens van sijne tijdelijke goederen door Godt almachtigh aen hem op deese weerelt verleent, te hebben gedisponeert, ons heeft verclaert te willen maaken en ordonneren zijn testament oft uijttersten wille. Zoo maekt en ordonneert mits deesen in vuegen ende manieren naervolgende:

Eerstelijck recommandeert hij testateur zijne ziele als die sal coomen te scheijden uijt den kerker van zijn sterffelijck lichaem in de genaade van Godt almachtigh, in de genaade en in de voorspraake van de overgebenedijde maget ende moeder Godts Maria, van zijnen heijligen patroon Arnoldus ende voorts van het geheel hemels geselschap. Begeerende sijn doodt lichaem begraeven te worden in de kerck Grood Membruggen met eenen eerlijken lijckdienst en uijtvaert naer zijnen staet en conditie, te weten met eene hooghmisce, en dat immediatelijck naer sijne doodt. Zoo tot laeffenisse van zijne ziele, als die van zijne lieve ouders en vrinde zielen, sullen geleesen worden duysent missen, sulxs door de Eerw. heeren pastoor en capellaen van Grood Membruggen en andere geestelijken ter discretie van den eerwerdigen voorgenoemden heer pastoor.

Item wilt en begeert hij testateur dat ten daege van zijne uijtvaert eens gelijck sal tot laeffenisse soo boven, gecelebreert worden een hooghmisce met diaeck en subdiaq, daerenboven begeert en wilt hij testateur oock dat op zijn graf gestelt sal worden eenen vierkantighen steen, in welken den naem des testateur en datum van zijn begraeffenisse en doodt sal moeten gesteld worden. En indien hij testateur begraaven wirde op den kerkhooft, zoo zal aen zijn graft moeten gestelt een grood steenen kruijs, op welk den naem en date van den testateurs begraeffenisse en doodt sal moeten uijtgesteeken oft gecapt zijn. Tot betaalinge van welke onkosten, sullen bevonden worden die penningen berustende in den testateurs kiste, gestaen ten huijse van Wijnant Thijs, den testateur sijnen broeder.

Dus coomende tot dispositie van zijne tijdelijke goederen door Godt almachtigh aen hem op deese weerelt verleent, zoo laet en legateert hij testateur aen die respectieve fabriekken van Sint Lambrecht tot Luijck ende de kerke Membruggen, ieder vijf stuvers Brabants eens, voor zijn blindt en onrechtverdigh goedt, indien onweetende eenigh beseeten hadt, was niet en verhoopt.

Item laet en legatert hij testateur aen den armen deeser parochie Grood Membruggen vijftigh vatens cooren eens, oft wel hondert guldens Brabants eens in plaetse van dito vijftigh vatens cooren, welk legaet is staende tot last van sijner hier onder te noemen erfgenaem Wijnant Thijs.

Nochtans moetende dit legaet aen dito armen ter discretie en naer het goedduncken van Wijnant Thijs, sijnen testateurs broeder, uijtgedeelt worden.

Item wilt en begeert hij testateur dat door zijne hier te noemene erfgenaamen sullen gebacken worden thien vatens terwe, sulxs in kleijne mixkens, te weten met booter, melk, mutsaerden etc., om aen die geene welke op zijnen dienst oft uijtvaert sullen beroepen zijn, uijt te deelen.

Item wilt en begeert hij testateur dat door zijne onder geschrevene erfgenaamen sullen gebrouwen worden ses tonnen bier van op den dagh sijner dienst oft uijtvaert gedroncken te worden, ten welkers eijnde sijne erfgenaamen sullen moeten leveren twalef vatens spelt, sulxs aen Wijnant Thijs, zijns testateurs broeder, welken eens gelijs noch twee vaten terwe sal moeten bij doen om saemen met die twalef vatens spelte te verbrouwen. Welke voorschreven twee vatens bevonden worden in het huijs van Wijnants Thijs, afcoemende van den testateur zijn goet. Sullende nogtans den draef en halfbier van dito brouw voortcoomende, weesen tot profijt van geseijden Wijnant Thijs, en dat niet tegenstaende die gesaamentlijke eerfgenaamen ieder voor hunne respective paarten en deelen in de kosten van dito brouw en houden des uijtvaert sullen moeten concurreren, tot de coolen toe welke daer voor sullen noodigh zijn, en welke uijtvaert sal moeten gehouden worden ten huijse van Wijnant Thijs.

Item laet en legatert hij testateur noch aen den armen deeser parochie Grood Membruggen, door zijne erfgenaamen te leveren, jaarelijs vijftwintigh vatens cooren Tongersche maate ofte wel in plaetse van dien vijftigh guldens Brabants jaarelijs. Sulxs ten tijde van viertigh jaaren, welke omgelopen oft voorbij zijnde, sal dit legaet wesen doot en te niet.

Item wilt en begeert hij testateur dat alle jaaren geduurende viertigh jaaren op den dagh der uijtdeijlinge van voorschreven vijftwintigh vaten cooren oft vijftigh guldens geldt, sal gecelebreert worden een jaergetijdt, eensgelijks staende tot laste van zijne erfgenaamen.

Item laet en legatert aen Ludovicus Thijs, sijns testateurs broeder, vijf guldens Brabants eens, waermeede denselven is uijtsluitende.

Item laet en legatert aen Willem Thijs, zoone van Wijnant, zijnen besten rock met die twee beste camisollen, en verders alle zijne zoo lijnen als wolle cleederen, geene uijtgenoomen.

Item laet en legatert aen Mechtildis Thijs, waervan den testateur peeteren is, zijn bedde met een paer laekens met eene lijne chargie.

Item aen Maria Thijs, dochter van Wijnant Thijs, een wulle chargie.

Item verders alle het geene van hem testateur ten huijse van Wijnant Thijs is berustende, sal blijven tot profijt van geseijden Wijnant Thijs.

Institueerende hij testateur voor zijne uuniverzele eerfgenaamen, zoo mobiliair als immobiliair, van al het geene waer af ten deesen niet is worden gedisponeert:

Jouffrouwe Catharina Thijs, begintie des grood begijnhooff Tongeren, voor eene clochte, Anna Thijs, des testateurs suster, voor een tweede clochte,

*Wijnant Thijs, des testateurs broeder, voor een derde clochte,
En Cornelius en Margarita Thijs, kinders van Ludovicus Thijs, des testateurs broeder, voor
een vierde clochte,
om onder hun alsoo clochtsgewijs te worden verdeelt.
Doch is conditie dat de jouffrouwe Catharina Thijs, begijntie, van de vierde part der goe-
deren van hem testateur mits deesen vermaect, allenelick sal weesen getochtigh, om naer
haere doot wederom te moeten onbelast keeren, naer die voorschreve overblijvende drij
clochten egalick, gelijk sij als vooren in dit testament gemelt sijn.
Declarerende hij testateur dit testament te weesen sijnen uijttersten wille, welken hij be-
geert ten allen tijde achtervolgt te worden, reserverende noghtans hij testateur sich de
macht en facultijdt van dit tegenwoordigh te meugen veranderen oft vernietigen in het ge-
heel oft ten deele, zoo het moghte goet vinden. Mits welk consenteert naar zijne doot
in approbatie en realisatie deeses voor richter competent ende alwaar noodigh ten dien
eijnde een ieder thoonder deeses in solidum constitueerende prout in meliori forma ali-
asque super quibus etc. aldus verclaert, gedeclareert, gelegateert, geconstitueert verders
gedaen, en hierover in mijns schepens en secretaris handen behoorlick gestipuleert op
jaar, maendt en dagh als booven, ten huijse van Wijnant Thijs den testateur sijnen broeder,
geleegen binnen Membruggen, onder in de keuken, ter presentie ende overstaen van den
eersaamen Mathewis Hardij ende Joannes Steeghen, beijde van Grood Membruggen, als
geloofweerdighe getuijgens ten deesen specialick geroepen ende gebeden, die de minute
deeses benefens den testateur en mij secretaris eijgenhandigh hebben geteekent.
[getekend:] J.H. Depaifve, secretarius justitiae de Membruggen.*

1 Rijksarchief Hasselt, *Archief van de schepenbank van Membruggen*, nr. 65.

Adres van de auteur:

Rijksarchief
Bampslaen 4
3500 Hasselt